

Terwijl ieder duurzaamheid van de daken schreeuwt en de uitdagende lokroep van een fossielvrije energievoorziening, cradle to cradle en klimaatneutrale bedrijfsvoering klinkt, stroomt slechts 2% van de overheidsfinanciering naar innovatie in duurzame initiatieven. Voor private investeringen is dat meer, maar nog altijd gaat ruim driekwart naar de oude economie. Zeggen de Engelsen niet 'put your money where your mouth is'?

HARRY TE RIELE EN JOS VAN DER SCHOT

FINANCIERING VAN WAARDE

GELD STUREN NAAR REËLE ECONOMIE

Het is woensdag 22 september, de dag na de troonrede. Terwijl berichten over 's lands begroting met moeite de voorpagina's halen, regisseert en registreert MilieuMagazine een debat tussen zeven professionals over de gedachte financiële stromen te verleggen richting duurzaamheid. De Miljoenennota komt niet ter sprake. De plannen van het nieuwe Kabinet evenmin. Het gaat over de onderstroom en over het grote geld; over *Wall Street II – Money never sleeps*, de film die de erop volgende dag zijn Nederlandse première beleefte.

De deelnemers stimuleren ieder op een verschillende manier duurzame ontwikkelingen: een bont gezelschap van ideologisch gedreven én praktische mensen, sommigen denkend vanuit het geldsysteem, anderen vanuit ondernemerschap, weer anderen morrelend aan macro-economische mechanismen. Ruim twee uur, meer een gedachtenwisseling dan een debat, levert veel instemmend geknik, maar geen eensluidende verklaring voor de toekomst. Een samenballing van factoren houdt onduurzame geldstromen in stand, variërend van het eigen leen-, bestedings- en investeringsgedrag, via coöperatieve samenwerkingsvormen tot aan de principes onder ons monetaire systeem. Geen ervan vormt in zichzelf een voldoende aangrijpingspunt. Samen proberen de deelnemers grip te krijgen op de glibberige olifant die geld heet.

Tragedy of the commons

Aangrijpingspunten bevinden zich in vier segmenten van de samenleving: de markt, de bedrijven, de overheid en het individu. De onzichtbare hand van de markt, gedreven door concurrentie tussen individuen, stuurt, zo geloven veel economen, naar collectieve behoeftebevrediging tegen zo laag mogelijk kosten. Tot nu toe leidt deze hand niet tot duurzaamheid. Dan aangrijpingspunt twee. Bedrijven streven, wederom de theorie, naar winst en continuïteit. De lokroep van winst op korte termijn blijkt sterker dan de vaak lange leertermijnen die horen bij

Vlnr. Sjaak Adriaansen, Damaris Matthijssen, Jan Riemersma

duurzame initiatieven die uiteindelijk wel continuïteit beloven. Als derde de overheid. Waar de markt niet goed functioneert moet zij corrigeren, leren de economieboeken. Maar ook deze hand richt vooralsnog de euro's, dollars, yens en yuans nog niet naar de voor collectieve kwaliteit gewenste initiatieven. Blijft over het individu. Ook die voelt de dualiteit van de korte termijn behoeftebevrediging en het collectieve belang van duurzaamheid.

Wat is er mis met de economie, dat ze de zo gewenste duurzaamheid veronachtzaamt? Marcel de Berg stelt zich deze vraag bij het schrijven van het hoofdstuk *Economie* in *Our common future 2.0*. Op 17 december presenteren negentien werkgroepen evenzovele hoofdstukken van een remake van het baanbrekende rapport van de VN-Commissie Brundtland uit 1987. De Berg: "Ik vind dat we met het hoofdstuk economie moeten wachten op de resultaten van de andere werkgroepen. De economie is immers dienend aan wat je wilt bereiken. Het is dus logisch dat je eerst formuleert waar je naar toe wilt, voor je beschrijft welk economische systeem je hiervoor nodig hebt."

Die houding is tamelijk ongebruikelijk. 'De economie' is, zo lijkt het, een vast gegeven dat als vanzelf leidt tot een gezamenlijk gewenste toekomst. Het succes van de economie wordt op dit

moment, door economen, bedrijven en de overheid, echter afgemeten aan winstmaximalisatie, de groei van het BNP, de belastingdruk, de rentetarieven, de koopkrachtplaatjes. Daar passen nieuwe innovatieve bedrijven en duurzame ontwikkelingen niet naadloos in. Rendementen zijn onvoorspelbaar, kosten in de aanloopfase vaak meer en leveren pas op termijn hun voordeel. Bovendien verschuift de verdeling van de revenuen.

Rente en rendement

"Er is geld genoeg," en "Geld is het probleem niet", is regelmatig te horen rond de tafel. Het gaat om de manier waarop we het geld inzetten. "Winststreven en groeidenken houden ons vast in het gebied waar we vandaan willen," stelt Damaris Matthijssen. Volgens haar vormt de waardering van het begrip concurrentie een van de sleutels. "Concurrentie als sturend principe in het culturele domein, de drijfveer om te excelleren en te innoveren, is heel legitiem. Maar laten we vooral uitkijken met concurrentie in het domein van de behoeftebevrediging en de warencreatie. Duurzaamheid dwingt ons het economisch systeem bewust te sturen op gezamenlijke belangen, anders blijven we rotzooi produceren én kopen."

Hoe sterk de financiële molensteen al om de nek van excellerende bedrijven zit, blijkt uit nog ongepubliceerd onderzoek dat de Universiteit Twente uitvoert in opdracht van het Koploperloket van het ministerie van EZ. De hogere rendementseisen die de kapitaalmarkt aan hen stelt is een van de belangrijke problemen waar deze koploperbedrijven tegenaan lopen. Koplopers betalen marktconforme rente, terwijl ze minder renteloze overheidssteun krijgen dan gearriveerde bedrijven. Dit zet ze op achterstand en knaagt aan het financieel uithoudingsvermogen dat op de proef wordt gesteld in het lange traject tussen idee en stabiel geld verdienen met een duurzaam product of dienst. Concurrentie, met als gevolg de drang tot omzet-, productie- en consumptiegroei, wordt afgedwongen door het geldsysteem

De hoofdrolspelers

Damaris Matthijssen

is initiatiefneemster van Economy Transformers, een groep van (nu) 350 mensen die de economie van nieuwe fundamenten wil voorzien in theorie en praktijk. De kracht van de transformatie wordt gedragen door innerlijke wijsheid, collectieve intelligentie en voorstellingsvermogen over de toekomst die ze nastreven.

Edgar Neo

treedt op als duurzame durfinvesteerder met zijn investeringsnetwerk Heartcore. Hij meent dat de organisatie van het geldverkeer minstens zo belangrijk is als de hoeveelheid beschikbaar geld. Gespits op transparantie en eerlijkheid aan onderhandelingsstafels. Trekt laatste tijd initiatieven met gesloten beurzen van de grond.

Jan Riemersma

is specialist fondswerving met ervaring aan de aanbod- én de vraagzijde. Werkte veel in Centraal- en Oost Europa en andere 'ontvangende landen'. Richt zich onder andere op de kanalisering van gelden die toekomstgerichte filantropen aan duurzame doelen schenken.

Marcel de Berg

werkt vanuit 21C zelfstandig én bij pensioenfonds PMA als investment manager tussen de institutionele beleggers. Wil de kapitaalstroom van onze pensioenfondsen (750 miljard euro) helpen verleggen van de conventionele economie naar groene innovaties in eigen land. De ideeën van Lester Brown (PlanB) zijn zijn leidraad hierbij. Maakt deel uit van de werkgroep 'Economie' van Our Common Future 2.0.

Marga Hoek

is directeur van De Groene Zaak, een vereniging van inmiddels bijna honderd – ook grote – ondernemingen die de samenleving liever gisteren dan morgen ziet vergroenen. Haar overtuiging is dat inspiratie vooral voor voorlopers komt en dat teveel (overheids)zorg voor de achterhoede Nederland belemmert in zijn ontwikkeling.

Marleen Janssen Groesbeek

leidt het beleid rond duurzaamheid bij Eumedion, een verband van zo'n 70 institutionele beleggers dat zich richt op good corporate governance. Gezamenlijk beheerd vermogen: ruim 1000 miljard euro. Intervenieert bij beursgenoteerde ondernemingen en beleidsmakers. Ze was eerder redacteur bij het Financiële Dagblad.

Sjaak Adriaanse

is publicist met bijzondere kennis van complementaire economie: verrekensystemen buiten de euro, dollar of yen om, in het leven geroepen om uiteenlopende maatschappelijke doelen te dienen. Secretaris van stichting CENt (Complementaire Economie in het Nederlandse taalgebied) en trekker van de portal Complementaire-economie.startpagina.nl, die bijna vierhonderd links over dit onderwerp bevat.

